61497/P

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE
ICTERO:

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodùm Viri,

GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI conſenſu,
Et nobiliſſimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini ſubjicit

FRANCISCUS GARDEN,
SCOTUS.

Prid. Id. Junii, hora locoque ſolitis.

EDINBURGI:
Apud BALFOUR, AULD, et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M,DCC,LXVIII.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

31683.6

FRATRI SUO DILECTISSIMO

ALEXANDRO GARDEN, M. D.

CAROLOPOLI IN CAROLINA MERIDIONALI

MEDICO PERITISSIMO,

IN STUDIIS SUIS FOVENDIS ET PROMOVENDIS

PATRONO LIBERALISSIMO,

OB INNUMERA ADVERSUS SE PIETATIS EXEMPLA,

HAS STUDIORUM PRIMITIAS,

GRATO QUO PAR EST ANIMO,

SACRAS VULT:

NEC NON,

NEC NON,

PRAECEPTORI SUO SPECTATISSIMO,

JOANNI HOPE,

MEDICINAE ET BOTANICES

IN ALMA ACADEMIA EDINBURGENA

PROFESSORI EXIMIO,

COLLEGII MEDICORUM REGII EDINENSIS SOCIO,

ET

SOCIETATIS REGIAE LONDINENSIS SODALI,

MORUM ELEGANTIA ET PROBITATE

ORNATISSIMO,

ET PER PLURIMA ET MAXIMA BENEFICIA

ERGA SE OPTIME MERITO,

HOCCE TENTAMEN,

GRATI ANIMI TESTIMONIUM,

OFFERT

DEVOTISSIMUS

FRANCISCUS GARDEN.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30385040

DISSERTATIO MEDICA

DE

ICTERO.

DE DEFINITIONE.

PERLEGENTI de Ictero ſcriptores nihil magis mirum mihi viſum eſt, quam ejuſdem rei definitionum tanta varietas.

CUJUS quae ſit cauſa difficilius eſt dictu, niſi quod, partim ad definiendi pleraque difficultatem, partim ad diſcrepantes, ut fit, de morbi natura et origine opiniones, referendum utique videtur.

DEFINIENDI autem morbos negotium nulla res magis conturbavit quam diſcrepans ſcriptorum conſuetudo; qua nullam in ſignis, unde definitiones traxerint, diſcernendis legem certiorem ſibi ſtatuerunt. Quin et interdum definitiones genericas, ſive omnes ſpecies complexas, ex affectibus qui non perpetuo et in omnibus ſpeciebus, ſed caſu tantum-

 modo

modo et in paucis adparent, acceperunt, et ſigni etiam loco haud raro ipſam cauſam poſuerunt.

Ego celeberrimo viro Sauvagesio, boni ordinis praecipuo auctori, aſſentiens, a ſignis certis et manifeſtis definiendum eſſe judico. Quod tamen hac in re ſatis erit arduum, uti mox ex hiſtoria morbi patebit. Neque, ſi nullum mihi ſignum perpetuum definienti adhibere licet, quod in pleriſque morbis accidit, ideo quicquam obſtat, quo minus ſumma illa ſignorum quae omnibus ſatis ſpeciebus conſtat, ad definiendum adhibeatur. Certe, ſi haec culpa eſt, raro eâ ars noſtra vacavit.

DEFINITIO.

Icterus eſt, ubi totum ſummum corpus magis minuſve, tunica oculi adnata maxime, flaveſcit; ubi ſtercus plerumque albeſcit, raro naturalem colorem refert; ubi urina perquam flava aut fuſco-rubicunda eſt, et lintea immerſa croceo colore imbuit. Quod ſi morbi provecti ulli notae locus in definitione dandus eſt; ad modo enumerata addi forſitan poteſt, poſtquam aliquamdiu morbus fuit, cutis colorem in viridem et flavum vel nigreſcentem aliquando verti.

Haec

Haec definitio Galenianae haud multum diſſimilis eſt; niſi quod ille icteri cauſam definitione quoque comprehendit: Nam "Bilis "in cutem refuſa," inquit, "facit ut ſummum corpus luteo colore tingatur, cutis vitietur, et albae ventris fiant dejectiones." Quae definitio, licet minus exacta, tamen et aliis pleriſque, et Sauvageſianae, anteponenda eſt. Sauvagesii icterum definientis haec verba ſunt: "Aurigo eſt ſcleroticae primum, "deinceps vero totius cutis, color flavus aut "ejus viror." Quibus quidem verbis, ille non ſolum icterum, ſed quamcunque cutis flavedinem, eſt complexus, et mea quidem ſententia ſine juſta cauſa. Nullam enim ſimilitudinem nativam, nullum vinculum commune, inter varios caſus ubi cutis flaveſcit, video, quare omnes ad unum genus cogendi videantur. Quin, ſi quibus hominibus ſanis, quales totae gentes ſunt, ſumma corpora flaveſcunt, ii omnes hac morbi definitione comprehenduntur. Neque, quibus per alios morbos, exempli gratia, chloroticis puellis, aut pueris vermibus affectis, viredine aliqua cutis ſumma tingitur, ii eadem icteri definitione excipiuntur. De qua re fuſius poſtea, in diſcriminibus hujus morbi tradendis, acturus ſum.

NO-

NOMINA.

Pleroſque juvenes, qui hujuſmodi diſputationes in laureae medicae petitione conſcripſerunt, a nomine morbi incepiſſe, deinde definitionem ejuſdem tradidiſſe, animadverto. Quod non faciendum eo judicavi, quod in omni re quam ſcribendo pertractas, cum ignota adhuc lectori vel res ipſa vel ſententia tua ponenda ſit, eum prius, quid et quale ſit quod tracturus ſis, deinde quibus forte nominibus nuncupatum ſit, commonefacere et naturalius et melius videtur.

Hic morbus diverſis nominibus notatus eſt; quorum alia ex vario cutis colore, alia a propoſita curatione, originem traxerunt. Itaque Morbus Arcuatus dictus eſt, quia varii cutis colores Irim ſeu Arcum Coeleſtem referre videbantur. Item flavedo, aureo colori ſimilis, Auriginis nomen ei impoſuit. Denique victus lautioris curationi apti opinio, ut Regius appellaretur morbus, effecit *; poſtremo, Icterus nominatus eſt, incerta origine vocabulum: In quod autem inquirere, neque operae pretium, neque praeſentis eſt conſilii. Quo tamen vocabulo, in futuro ſermone, uti

* Corn. Celſ. cap. 24. p. 167.

uti decrevi; quia uſus ejus minus arbitrarius eſt, et frequentius nunc a ſcriptoribus adhibetur.

HISTORIA MORBI.

Multitudo icteri cauſarum remotarum facit, ut, quae ex omnibus his cauſis et ex aliis alia oriri poſſint in unum omnia colligere, et plenam ab omni parte hiſtoriam contexere, difficillimum ſit. Praecipue autem cum aliis ſaepe morbis icterus conjungitur: Unde quoque ambigua nonnulla naſcuntur; quae omittenda judicamus, quia in ſimplice ictero apparentia ad morbum intelligendum ſatis eſſe videntur; et, ſi plura comprehenderentur, periculum foret, ne alienos pro icteri effectibus, et confuſam hujus notionem, traderemus. Quin et, in ſimplice etiam morbo, variantia nonnulla quae ex cauſis diverſis aliquando oriuntur, legentium judicio permittemus; et contenti erimus, ea quae et maxime omnibus cauſis communia ſunt, et plerumque incidunt, complecti.

Obtusus in jecoris regione dolor icteri ferè praenuncius eſt; quem gravedinis et tenſionis circa praecordia ſenſus, item torpor, ariditas,

riditas, et totius corporis pruritus, plerumque ſequuntur; ſitis aliquando magna eſt; ſudor vix moveri poteſt. Poſt quae, in oculi tunica adnata flavedo brevi cernitur, quae et in urina aliquanto, quam in naturali ſana, major eſt. Procedente morbo, hypochondrii dextri dolor ſenſim intenditur; quem ſumma in toto corpore laſſitudo, ſopor, ſpirandi difficultas, ciborum faſtidium, concoctio prava, et oris amaritudo, comitantur.

His nauſea frequens, plerumque vomitum trahens, ſupervenit *. Jamque color flavus, primum vultui, collo deinde et cervicibus, tum univerſo ſummo corpori, ſuffunditur. Urina emiſſa craſſum et ſubnigrum aliquid ad imum vas dejicit, et linteum pannum luteo colore tingit. Stercus plerumque album aut cineritium aliquando nigreſcit; nunquam naturalis coloris eſt, niſi poſt lenimen aliquod. Huc morbo provecto, alvus ſemper eſt adſtrictior; diverſa intus abdominis loca dolent, idque extrinſecus ſaepe intumeſcit.

Homo frequenter ſingultit. Objecta oculis flaveſcere, ſaliva quaſi croceo tincta, videntur. Et, quicquid ore aſſumptum eſt, guſtatu amarum

* Baron Van Swiet. com. in aph. Boer. tom. 3. p. 131.

rum ſentitur *. Circa hoc tempus, Icterus deinde Niger adpellari ſolet; nam cutis ſumma nigreſcit, aut mixto colore vireſcit et flaveſcit; urina fuſca admodum aut nigra eſt. Tument pedes, ac inter cutem aqua ubique eſt †. Jamque ſaepe numero venter nigra ſola reddit. Quibus turbis etiam in majus creſcentibus, e medio miſer tollitur. Per totum qui ſupra comprehenſus eſt curſum, ſi idiopathicus icterus eſt, arteriarum percuſſus vix a naturali ſanorum ordine decedunt.

ICTERI ET ALIORUM MORBORUM DISCRIMINA.

Verum, ut ante dictum eſt, icterus non ſemper ſolus ſponte oritur, ſeu idiopathicus eſt; ſed aliis quandoque morbis naſcitur, et alias inſuper, quam quae ſupra comprehenſae ſunt, notas quoque profert. Quas etiamſi, ob cauſam ſupra propoſitam, non proſecuti ſumus; tamen, quia quatenus ad icterum pertinent, noſtra ſaltem definitione comprehenſae ſunt, nolim exiſtimari eas omiſiſſe, quaſi, non ad icterum, ſed ad diverſa morborum genera, eſſe referendas judicarem. Contra, prudens praeterii,

* Frid Hoff oper. tom. tom 3. p. 301.

† V. S. Com. in aph. boer: tom. 3 p. 131.

terii, et ob dictam cauſam, et quia in aliis morbis apparentes cum iis commodius explicandae videbantur, ut talium morborum effectus. Verum, in quibuſdam morbis prorſus ab hoc diverſis, et a diverſa origine ortis, flavus cutis color et alia ſigna veri icteri ſunt, a quibus icterus eſt neceſſario diſtinguendus. Hujuſmodi ſunt febris putrida, chloroſis, et nonnullorum animalium ictus ſeu morſus venenati.

Febris Putridae.

Ad febrem putridam refero bilioſam remittentem, flavam Indorum Occidentalium qui dicuntur, et nonnullas alias a ſcriptoribus memoratas, quae neque genere neque ſpecie, ſed vehementia tantum, inter ſe differre videntur. In iis, cutis univerſa flaveſcit, et icterico perſimile lotium adparet. Sed oculi tunica adnata, non prius quam ſummum ubique corpus, flaveſcit. Item, ſtercus plerumque admodum flavum manet, ſolvitur alvus, et vomitus tum conſtans tum bilioſus eſt: Quae quidem has febres ſatis ab ictero idiopathico diſtinguunt. Ubi ſymptomaticus, ut aiunt, incidit,

cidit, ad alios morbos quorum effectus eſt, ut ſupra dixi, ejuſdem rationem relegabo.

Chloroſis.

In chloroſi, ſummum quidem corpus icterico fere colore eſt; ſed neque oculi tunica adnata ſic imbuitur, neque ullo hujus morbi tempore linteola urina croceo colore tingit. Quae diſcrimina, cum ſatis manifeſta ſint, ideo, quantum in definiendo erraverit Sauvagesius, nunc facile demum videre eſt.

Morſuum Ictuumve Animalium.

Post multorum animalium, uti viperarum, aranearum quarundam, et interdum canum rabidorum, morſus, flavedine cutis ſuffunditur. Quae tamen in hoc differt, quod a parte vulnerata incipiens, ad vicina ac interdum per corpus late ſerpit. Sed neque urina neque oculi adnata tunica inficitur. Quae hos morbos ab ictero ſatis quidem ſecernunt. Quin et, eoſdem prorſus ſua natura ab ictero eſſe diverſos, et a cauſa proxima diverſa pendere, obſervationes, licet nondum ſatis adcuratae, nuper fidem fecerunt.

Haud tamen neſcius ſum, verum icterum e vulneribus ab ante dictis animalibus illatis oriri nonnullos etiam nunc pro certo habere, neque id poſſe eſſe eo inficias. Sed fallaciam in ſcriptorum de hac re teſtimoniis fieri poſſe contendo, et factam eſſe ſuſpicor; propterea quod ad mali cauſam parum animum adjicerent.

Ii illam opinionem ſe amplecti aiunt, quia univerſae cutis flavedinem, ſciurorum et aliorum animalium non venenatorum morſus ſecutam, obſervaverint. Ideoque, non a veneno, quippe quod nullum ſubeſſet, ſed propria icteri cauſa, talem cutis ſpeciem ortam eſſe dictitant.

Quibus ego ſic contra reſpondeo, univerſam cutis flavedinem minime eſſe icteri veri, quemque ſupra definivi, ſignum: Quod, ſi quando et reliqua ſigna quae ſupra ictero propria eſſe dicta ſunt, ex ullorum animalium morſibus oriuntur, ea vere icterica eſſe, haud invitus fateor; eoque magis, quod et a vera cauſa icterica oriri mox demonſtrabo. Contra, ex aliorum animalium morſibus ortam ſummae cutis flavedinem ab ictero alienam eſſe, contendo, et ob ſupra poſita diſcrimina, et quia illam a diverſa cauſa eſſe mox oſtendam.

Postquam eo icterus proceſſit, ubi Niger adpellari ſolet, et morbi facies multum jam mutata eſt; tamen per ſigna praeeuntia, in quibus nullum fallaciae periculum eſt, ſatis certo diſcernitur.

CAUSA PROXIMA.

Qui pro ictero quamlibet cutis flavedinem habuerunt, neceſſario plures morbum continentes ſeu proximas cauſas finxerunt: Nobis, qui bilioſum prorſus hunc morbum conſtituimus, ſimplex cauſa placet. Eſt autem ea "Bilis jam ſecreta et ſanguine rurſus reſorpta." Ex qua re etiam clarius eorum error patet, qui, ex hac cauſa non pendentes morbos, icterum eſſe voluerint; ſiquidem, quod ex diverſa cauſa proficiſcitur, etiam diverſum ſit, et diverſa efficiat, neceſſe eſt. Non igitur ex vulneribus plerorumque animalium aut aliunde ortam flavedinem cum hoc morbo conjungendam recte docuiſſe videor.

Remotæ autem cauſae ſunt quaecunque bilem in duodenum excerni prohibent.

CAUSÆ

CAUSÆ REMOTÆ.

Bilem in duodenum exire prohibent, aut extrinſecus ductum hepaticum ſolum vel communem choledochum prementia et occludentia; aut intra ductum nata, et exeunti bili obſtantia. De quibus ordine loquar.

Extrinsecus premunt vicinorum viſcerum tumores, ſive in inflammatione conſiſtentes, ſive hanc, quales duri ſunt, ſequi conſueti.

Nam ſuppuratio rarius viſcera inflammata ſequitur; quorum praecipuum jecur eſt, quod, quandoque totum inflammari, totum cum duritie tumeſcere, ſine ictero effecto, poteſt. Verum, ſi lobulus Spigelii ſeu pars alia aliqua cavi ejuſdem ſic afficitur, partes tumefactae ductum recta prementes, iter bilis impediunt, aut ductum prorſus occludunt, atque tum demum icterum certum inferunt. Idque pariter in inflammationis, ac duro, tumore incidit. Quin et omnia abdominis viſcera inflammationi et ejus finibus pariter opportuna ſunt; unde ſua unumquodque vice icteri cauſa, modo tumor eorum ductus attingat, eſſe poteſt; ut omnia enumerare ſupervacuum foret, cum et

in

in promptu cuiquam ad animum adcurrant, et fuſius a ſcriptoribus tradantur. Solumque dicendum eſt, pancreas, et ob vicinitatem, et quia prae reliquis duris tumoribus obnoxium eſt, prae reliquis icteri originem eſſe *; eundem, in pregnantibus foeminis uterus auctus †, item ſtercus in colo impactum et dureſcens, premendo, facere dicuntur.

ALTERA extrinſecus a nonnullis cauſa additur, ſcilicet, ad ductus communis exitum in inteſtino duodeno oppoſita colluvies. Quae in adultis, an unquam icterum facere poſſit, aut quo modo faciat, incertus ſum; niſi quod, ſi in illa inteſtini parte ulla colluvies haeret, eam, ob ductus ſub finem exilitatem, quo minus libere bilis exeat, os ductus occludendo, prohibere poſſe conjicio; quanquam, viſceris ſitum et naturam reſpiciens, non multum periculi eſſe judico. In infantibus, meconium retentum plerumque icterum, ſed cito et ſponte plerumque medicabilem, facit.

LONGE vero frequentiſſima icteri cauſa ſunt impedimenta intra ipſos ductus nata, quales calculi biliares ſunt; qui etiam evidentiſſimi omnium cauſarum ictericum malum inferunt.

In

* Mead. Præcept. et mon. med. cap. 9. § 1.

† Van. Swiet. tom. 3. p. 96.

In omnibus humani corporis cavis, praeſertim quae humores ſtagnantes capiant, ut in veſica urinaria, ductibus ſalivam vehentibus, et ſimilibus, hujuſmodi res concreſcunt. Quod ſi qua teſtimoniis fides ſit, in omni corpore inveniuntur. Quae concreta, cum tot locis communia ſint, ideo quoque ad cauſam ubique communem, ſcilicet ſanguinis naturam, referenda cenſeres. Verum, et morbidorum corporum inſpectio, et multa extra corpus experimenta capta, et rationis ſimilitudo, non e ſanguine protinus, ſed ex muco cava obliniente, eorum materiem praeberi, et ſaepe magnam eorum partem componere, oſtendunt. Sed et ipſa bilis, omnium noſtrorum humorum maxime ad concreſcendum tendit. Ipſum jecur, veſica fellifera, ductus hepaticus, ductus communis choledochus, calculis omnia ſaepe abundant. Qui numero, figura, duritie aut mollitie, adeo varii cernuntur, ut vel enumerare varietatem ex propoſito me juſto longius raperet: Igitur dixiſſe ero contentus, eos omnium duritiei generum, a luto molliſſimo ad duriſſimam cryſtallum, nec minus varia figura, eſſe repertos. Iidem, ſi non ſemper, ſaepe inflammabiles ſunt, et igni adpoſiti cerae inſtar liqueſcunt; flavo colore ſunt, quo aquam etiam imbuunt;

imbuunt; ſapore bilioſo, et acri admodum natura: Hae bilis proprietates, eam formandis calculi aptam eſſe, oſtendunt. Nihilo tamen minus verum, mucum maximam calculi partem eſſe, alia ante comprehenſa probant. Quibus notis adeo conſpicuis, concreta bilioſa ex omnibus aliis quae in hominibus fiunt, clare dignoſcuntur. Bilis vero naturam aut concreſcendi cauſas indagare, alienum a meo propoſito eſt; nec meum ſolum, ſed, ni fallor, omnium ingenium ſupra. Hoc tantum dicam, has partes, tum ob jecoris ſitum, tum ſecretionis naturam, tum muci oblinientis viſciditatem, tum denique ſtagnationem diuturnam, iſtis concretis prae caeteris periclitari.

Boerhaavianus lentor hic quoque inter cauſas icteri remotas poſitus eſt; qui mihi, perpenſis ejus opinionis rationibus, minime eſt probatus: Nam, ſi bilis quoque viſcida fingitur, abſorptio, cauſa icteri, haud facile ſequetur. Quam ob cauſam, et quia nullis, quae novi, ſignis ſubeſſe, talis in jecore viſcidus humor dignoſcitur, nec ullum medendi conſilium ſuppeditat, cauſarum icteri remotarum numero ejiciendus mihi viſus eſt.

Ad ſupra memoratas cauſas duae adtexendae ſunt, quae, ut ad neutras prorſus redeunt, ita utriſque mixtae et quaſi mediae videntur;

videntur; eae ſunt ſpaſmus, et ipſorum ductuum concretio. Ille, ductus adſtringendo, quaſi extrinſecus premere videatur; ſed, quia ipſi partis corpori inſidet, tanquam pro interna cauſa haberi poſſit. Haec, quia fere ab humore glutinante aliquo, et ipſa bile praecipue ductui inſerta, originem trahit; ſi uno gradu proceſſeris, erit externa; ſi intra hunc ſubſtiteris, interna aut anceps fiet. De ſpaſmo prius loquar.

Causis icteri remotis plerique ſcriptores ſpaſmum adnumerarunt; alii addubitarunt aut negarunt, et rationibus adverſariorum viſa in cadaveribus oppoſuerunt. Utrique probabiliter et acriter diſſeruerunt. Quorum lites exponendo, bonum tempus nolo conſumere, aut ullam ſententiam confidentius interponere. Tantum, quae mihi probabiliora fuerint, paucis exponam. Merito mihi ſpaſmus locum inter cauſas icteri vindicare videtur; ſive icterum in aliis morbis exortum, quam facile, et ſaepe ſine ulla alia evidente cauſa, ſolus faciat reputo; ſive morbum exortum, remediis antiſpaſmodicis ſolis ſaepenumero tolli video. Quin et in calculo ſubeſſe eundem plerique fatentur; nec negaverit quiſquam, qui tam icterum, quam ipſam demum mortem, ex calculo minimo ortum, in cadaveribus

veribus toties exploratum noverit. Quo magis veriſimile eſt, ſpaſmum poſſe icterum facere. E contrario, multi ductus biliferos nulla tunica muſculoſa cinctos, ideo ſpaſmum capere nequire, objiciunt. Sed, hoc non eſſe, et ductus omnes excernentes et vim contractilem poſſidere, et ſtimulantibus rebus moveri, experimentis exploratum eſt.

Præcipue, ductus communis choledochus, inter duodeni tunicas, priuſquam hujus internam tunicam perfodiat, per ſpatium aliquantum, exiguus admodum, repit: Atque ideo, ſpaſmo hyſterico vel hypochondriaco, oppido opportunus eſt. Qua ex cauſa icterum revera ſaepe oriri, innumerabilia in rei medicae annalibus extant teſtimonia. Porro, ubi, ut ſaepe fit, animi perturbationes icterum protinus faciunt, quae veriſimilior cauſa ejus rei quam ſpaſmus eſt?

Hoc in caſu, calculum ſubeſſe, et, occaſione gravioris motus oblata, in ductum decidere poſſe, objici contra poteſt. Quin, calculos in veſica fellea et ductibus multo ſaepius latitare quam quiſquam ſomniarit, experimentis etiam concedo. Verum e contrario, ex ſolis animi turbis, cum neque ante neque poſt, ullum calculi ſignum, diligentiſſimis viris obſervantibus,

adpareret, icterum natum contendo: Quod aliter ac per ſpaſmum fieri non potuit. Eſt igitur hic icteri haud dubitanda cauſa.

Constituto igitur, bilem ſecretam et ſanguine reſorptam eſſe proximam icteri cauſam, et ſpaſmum, ductus conſtringendo, id efficere demonſtrato; quemadmodum, nonnullorum animalium morſus icterum efficere poſſint, manifeſtum eſt. Metus enim vulneris animum perturbat; quae perturbatio, ut aliis in caſibus, aliis corporis partibus, ita in hoc ſpaſmum ductibus per vim nervoſam infert. Neque alioquin, qua ratione noxa ſumma corpori illata ductus biliferos anguſtaret aut occluderet, facile animo concipiendum eſt. Cauſa autem flavedinis ex venenatis morſibus ortae videtur eſſe feri ſuffuſi ſub cute mutatio. Unde iterum patet Sauvagesianus et nonnullorum aliorum error, qui omnem ſummi corporis flavedinem pro ictero vero habuerunt.

Ex ductu communi, vel hepatico, concreſcente icterus aliquando certe naſci poteſt, licet apud nullos quos novi ſcriptores agnoſcatur talis cauſa. Id ita fieri poteſt, quod nihil tale medici ſuſpicati, aut ſuis parum rationibus convenire opinati, ideo vel nunquam

quam vel rarius in cadaveribus incisis ſcrutari conſuerunt.

Egregius vero vir Praeceptor noſter Monroius, ſeſe in cadavere ductum communem, ubi in inteſtinum duodenum exit, concreviſſe et mortis cauſam fuiſſe, animadvertiſſe nobis dixit. Quod igitur, iter bilis interrumpendo, mortis cauſa fuit, nonne eadem icteri eſſe poteſt?

Ad opiniones de ictero jam conſideratas, duae res, de quibus magnae controverſiae fuerunt, ad ejuſdem naturam porro percipiendam, reſtant inquirendae; primo, An bilis in jecore ſecernendae deleta poteſtas icterum efficere queat? 2do, An idem icterus, ductu cyſtico ſolo occluſo, naſcatur? Ab utraque icterum eſſe origine, nonnulli ſcriptores opinati ſunt.

Ad primam quaeſtionem ſtatuendam, dictum eſt, ſanguinem ad jecur perductum natura peculiari ad bilem faciendam eſſe praeditum, et materiem bilis multo magis, quam alium quemvis, praebere. Quae opinio nullis argumentis idoneis nititur, ac pondus nullum habet. Phyſiologorum enim nunc plerique et optimi, nullam ſanguini dum ad organum ſecernens iter facit, ſed in ſolo organo ipſo, in ipſo ſecretionis articulo, incidere mutationem;

tationem; nec, in quo viſcere ſanguinem explores, quicquam referre; ſed in omnibus eum ſemper eundem reperiri, uno ore conſentiunt. Neque partes quidem eum conſtituentes, niſi proportione, inter ſeſe variare uſquam cernuntur. Non igitur ſanguinem in jecore icteri cauſam eſſe poſſe, dicendum eſt; eoque magis, quod totum jecoris corpus, ſine ullo icteri ſigno, corruptum eſſe, totum duro tumore occupatum, innumerabilia viſa probant. Jure ergo, ad bilis jam ſecretae, intercepto ad duodenum itinere, refluxionem, tum proximam, tum hanc facientes cauſas, retuli.

Quod ad alteram attinet quaeſtionem; ductum cyſticum occluſum facere icterum, tunc temporis creditum eſt, cum, ob partium harum ignorantiam, de bilis in veſicam felleam itinere admodum addubitaretur.

Quippe eo tempore ex morbidorum inſpectione increbuerat opinio, ductus cyſti-hepaticos quoſdam eſſe quibus ad veſicam bilis tranſiret; quae opinio phyſiologos multum fefellit. Sed cultior anatomia et multiplex cadaverum inſpectio, nullos hujuſmodi ductus in nobis eſſe ſine dubio ſancivit. Jamque quicquid bilis in veſica reperitur, id eo omne per regurgitationem ferri, neque bilem hepa-

ticam inter et cyſticam quicquam, niſi liquidioris partis abſorptionem, intereſſe, inter phyſiologos conſtat. Quin et contra opinionem, quae ductum cyſticum occluſum icteri originem ponit, hoc praeterea memorabile eſt, quod ne una quidem hiſtoria in medicinae annalibus extat, ubi icterus ex ſolo ductu cyſtico occluſo originem traxiſſe dicitur. Quocirca, icterum ex hac cauſa non exoriri, ſi non verum, veri certe ſimillimum eſt.

SYMPTOMATUM EXPLANATIO.

Cum cauſae remotae icteri et conditiones corporum eo affectorum adeo varient, ut effectus earum, ſeu partes aut ſymptomata quae dicuntur morbi, varia quoque natura ſint, et fuſiore earundem explicatione opus ſit, neceſſe eſt.

Bilis in inteſtinis defectum plurima icteri facere, ſcriptores multi crediderunt. Quod non incidere eo diſcimus, quod, ut ſupra poſitum eſt, ſaepe totum jecur, ſine ulla talium affectuum nota, induruiſſe eſt compertum. Ergo ii affectus ſic explicandi non videntur.

Et licet ad cibos noſtros digerendos perquam neceſſariam eſſe bilem vix negari queat; tamen,

tamen, quo modo id faciat, nondum adeo conſtat, ut quid ejus abſentis ſit effectum explanari ſatis poſſit. Nam experimenta, quae de bilis ut et plurium ſecretorum natura capta hactenus ſunt, adhuc ad eam explicandam minime ſufficiunt.

Tres uſus bili tribuuntur. Primus aquae cum oleo mixturam adjuvans; alter ingeſta ex acido in alcaleſcentem ſeu animalem ſtatum commutans; tertius ſtimulans, qui motum inteſtinorum periſtalticum percitat, et ſtercus ita promovet *.

Primam ei proprietatem tribuit opinio, quae bilem ſalina et alcaleſcente natura eſſe, et oleo junctam, ſaponem facere, conſtituit. Secunda iiſdem argumentis nititur. Sed Joannes Pringelius Eques, bilem eſſe prorſus ſalem neutrum, et fermentationem ciborum noſtrorum quae intus fit promovere, demonſtravit. Unde veri quidem ſimile eſt, duas priores de quibus modo relatum eſt proprietates bilem poſſidere, ſed falſa cogitatione explicatas. Quod ad tertium ejus uſum attinet, abſente bile, alvi duritiem ſequi veriſſimum eſt. Idque fieri neceſſe eſt, vel ob bilis ſtimu-

li

* Dr Ramſay Diſſert de Bile.

li defectum, vel quia ſine ea alimenti mutatio non ſatis procedere poteſt. Quibus bilis praecipuis quae innotuerunt proprietatibus expoſitis, ad affectuum in ictero adparentium rationem reddendam deinceps procedamus.

Dolorem in jecoris regione obtuſum, et circa praecordia diſtenſionem et ponderis ſenſum, bilis exitus in duodenum intercluſus, et ipſa in ductibus ſuis accumulata, hos diſtendendo et vicinarum ideo partium tenſionem augendo, facit.

Sapor et ſpiritus difficilis, ob ductuum et partium vicinarum diſtenſionem, ac proinde humores toto jecore abundantes, fiunt. Sic enim venae magnae vicinae premuntur, ſepti tranſverſi actio impeditur, ſanguinis motui obſiſtitur, et praeter ſolitum hujus pars magna ad caput derivatur. Procedente utique morbo, quia jam bilis plus ſanguine abſorbetur, et minus in jecore ſtagnans, minus etiam quoquoverſum premit, leniuntur illi affectus.

Quin et, *abdominis cum tumore dolor*, ex eadem cauſa naſcitur.

Singultum eadem efficere poteſt; cujus tamen veriſimilior cauſa eſt ſpaſmus quem remotis

motis icteri cauſis adnumeravi. Itaque, quoties ſingultus icterum comitatur, toties ſpaſmum eſſe vel ejus ſolam, cauſam, vel cum aliis conjunctam, ſuſpicarer. Quid enim eſt, ſi non ſpaſmus, alterna illa diaphragmatis actio quam ſingultum adpellamus? Neque eo inficias quin ex preſſione oriatur. Sed ea ut ſubito ſit plerumque oportet; ut in cibis ſubito in ventriculum demiſſis quotidie videtur; qui, niſi ſubito demiſſi, ſingultum non efficiunt, ac tum quoque per ſpaſmum agere videntur. Item aliae res, quae ſubito admotae ſpaſmum, etiam ſingultum inferunt; qualis aqua frigida, ſubito epota, eſt. Quod quoque effectum quotidiana experientia docet. Poſtremo, quaedam animi affectiones, valens prae caeteris aliorum ſpaſmorum cauſa, hujus quoque frequentiſſima origo, aliae remedia eſſe reperiuntur. Quod autem, tenſionem poſſe ſingultum inferre, objici poſſit, id fieri poſſe non inficior. Hoc tantum dico, ſi origo icterici ſingultus tenſio eſſet, cum haec ſatis conſtans ſit, effectum, ſcilicet ſingultum, conſtantiorem eſſe debere. Neque me fugit, in vicinarum partium affectionibus, qualis haec eſt de qua agitur, ad quendam harum inter ſe conſenſum eſſe morem

rem decurrere. Sed doctrina de conſenſu nimis labare, parum docere, magiſque ſcrupulis premi, videtur, quam ut in rebus pleriſque ſequendam eſſe judicem

Stercoris albedinem et alvi duritiem, facit bilis in inteſtina vel non omnino, vel minori copia, perveniens. Quippe bili proprium eſt flavo colore ſtercus imbuere, et motum periſtalticum inteſtinorum percitare.

Porro, cum canalis alimentarius inferior adeo tarde ſua contenta tranſmittat, et inſueto onere adeo diſtendatur, ſequitur ut proximus ea mala ventriculus male afficiatur, ac fungi ſuis officiis minus deinde poſſit.

Praecipue autem *cibi non digerentur*; quia cum magna pars digeſtionis in inteſtinis peragi debeat, et haec ſuum obire munus ob cauſam ſupra poſitam nequeant, toto huic muneri ventriculus ſolus, ne ſanus quidem, perficiendo par eſt. Sed et ipſe laborat primum aucta tenſione; nam adeo corpora noſtra natura librantur, ut mutata in una parte tenſio aliarum tenſionem mutet, aucta augeat, imminuta imminuat. Idque prae caeteris ventriculo cum inteſtinis eſt commune. Ergo aucta onere ſtercoris horum tenſio illius tenſionem neceſſario augebit. Quin et, praeter

D tenſionem,

tenſionem, ipſa infra ventriculum plenitudo, quo minus is ſua contenta tranſmittat, prohibebit, quae altera cruditatis cauſa erit. Et utraque, quare tali in caſu *cibi faſtidium* oriatur, explanabit. Addendumque ad ſupra dicta eſt, quod, procedente morbo, malus habitus ortus utrumque de quo agitur affectum adgravabit. Et omnes hae cauſae ſimul comprehenſae aliarum quoque affectionum, quales

Nauſea, vomitus, ac ſimilia, ſunt, rationem planam reddent.

Tunicae oculi adnatae flaveſcunt; quia jam bilis ſanguine mixta, et toto corpore ſed copia adhuc minore circumlata, in his partibus rubro ſanguini non perviis, primum omnium cernitur. *Urina* deinde ob eandem cauſam *flaveſcit.* Poſtremo, ubi ſatis tandem ubique bilis in ſanguine eſt, *flavedo* rubra vaſa inficit, et in *ſummo toto corpore* ubique etiam adparet.

Summi ejuſdem corporis pruritus ad bilem cutis nervos irritantem referri ſolet. Sed, quo modo id vaſis contentis et ſanguine diluta faciat, non recte intelligo: Niſi ſi exigua in ſummo corpore vaſa majoribus eſſe ſenſibiliora, quod et mihi videtur, ponas. Verum bilis particulae cum materia perſpirata per ſumma foramina

mina dimanantes, infra cuticulam ſubſiſtentes, et extrema nervorum in cute diſperſa vellicantes, mihi verſimiliorem cauſam ſuppeditant. Neque, quo minus una cum hac excreta materia bilis ablata exire credatur, quicquam obſtare video; praeſertim cum in reliquis omnibus fere humoribus corpore excretis, ac prae caeteris in urina, eam cernamus: Cui quidem opinioni aliquid argumento eſt, quod nihil per cutis foramina exire videtur, quod alias ad urinae itinera non tranſire, et una cum hac ſeparari e corpore, queat. Quin et, in reſoluto horum vaſorum ſtatu, bilis aliquantum cum ſero ſanguinis, vel etiam hoc ſolum vaſis elapſum, et ſubter cuticulam morans, idem praeſtare poteſt.

Stercus et urina tandem ſubfuſca ſunt aut nigreſcunt; quia extremo jam in morbo bilis tantum toto ubique ſanguine diffuſum eſt, ut et hunc et univerſos humores per abundantiam ipſam vitiet. Et, praeter abundantiam, ipſa bilis, quam ſupra retuli alcaleſcentem ſtatum creandi proprietas, hunc ubique auget et intendit. Unde etiam incipientis putredinis periculum. Ubi vero flavedo alioquin adparet, ea nihil putredinis habere, ſed ex tingenti bile oriri exiſtimanda eſt.

Aquam

Aquam inter cutem, humores jam commixtæ ſanguine bili diſſoluti, totius corporis cum reſolutione debilitas, ſanguinis refluentis mora et in jecore abundantia, item omnium ſecretorum imminutio, poſtremo peſſimus omnium partium habitus, partim nervoſa vi labante, partim neceſſitate mechanica, faciunt.

PROGNOSIS.

Icteri cauſam remotam ſaepe ſigna clare indicant, quibus exploratis, morbi futuri judicium certiſſimum eſſe poteſt. Itaque omnibus morbi faciebus id judicium non eſt accommodandum, ſed diverſae cauſae conſiderandae, et eodem quo ſupra ordine.

Si morbus cum febre et dolore vehementiore acceſſerit, inflammationem eum feciſſe veriſimile eſt; et ut praeſagium eventus tam incertum ſit, quam inflammationis fines variant, neceſſe eſt. Ergo, ſi diu morbus poſt primam acceſſionem permanſerit, et, nulla calculi nota apparente, ſigna inflammationis praeierint, inflammationem in durum tumorem tranſiiſſe, et mortem citius aut ſerius illaturam eſſe, timendum eſt. Qui metus certior erit, ſi idem tumor extrinſecus ſupra jecur percipitur.

Quoties

Quoties repente icterus naſcitur, an ulla alvi durities ſit videndum eſt; nam alvi in ſubita morbi acceſſione durities, ſtercus durum poſſe cauſam eſſe, quo ſublato, morbum cito ſublatum iri, ſignificat.

Si pregnantium uteri moles morbum fecit, in naturali cauſa bona de futuro ſpes eſt.

Si quando colluvies peccat, eam et levem eſſe dictum eſt, et in infantibus praecipue aut ſolum incidentem cito et ſine auxilio ſaepe evaneſcere.

Nato calculis ictero, ſaepe ſponte, plerumque adhibitis remediis, et parvulis calculis rejectis, acceſſiones finiuntur; quae breves, interpoſitis intervallis longioribus, mortis ſecuritatem, ſed recidivum malum, promittunt. Contra, eaedem longae, nullo vel exiguo dato intervallo, cum dolore acuto, magnum periculum denunciant. Quo in caſu, ductus calculis plenus, ibique unus infarctus, ſuſpicandus eſt, neque ſine magno impetu propellendus.

Ubi ſpaſmus, quem ſubeſſe praecedentes animi perturbationes, nulla calculi nota, praeſertim morbi ſpaſmodici, qualis hyſteria aut hypochondriaſis et ſimilia ſunt, ſignificant,

morbum

morbum aliquando infert, abſque omni periculo per antiſpaſmodica ſola ſalus reſtituitur.

Si ductuum latera concreverunt, quod ſemper erit cognitu difficile, plerumque non cognoſcendum omnino, inevitabilis eſt pernicies. Quantum autem conjicere liceat, forſitan ubi icterus lente accidens diu ſine tumore et cum dolore fuit, nec ſolitis cedit remediis, latera ductuum coaluiſſe ſuſpicanda ſunt.

RATIO MEDENDI.

Exposita icteri natura et cauſis, duo medendi conſilia ſuccurrunt; primum, Canalium bilem ad inteſtina ferentium impedimenta reſolvere; vel, 2do, Hujus defectum ſupplere.

Primum rurſus conſilium in quinque partes dividitur. Primum enim inflammatio, ubi ea ſubeſt, eſt tollenda; deinde tumor amovendus; tum colluvies expurganda; denique calculi expellendi; poſtremo ſpaſmus reſolvendus.

Ut igitur ad primam partem redeam, ſi jecur inflammatur, ſanguinis tantum, quantum vel vires ferant, vel ſaeviat morbus, iterum atque iterum vena inciſa detrahendum eſt.

Post quod, vicinia loci laborantis concidi debet, aut ſupra eam hirudines imponi. Per

totum

totum hoc tempus, victus perquam tenuis et parcus, ex materia antiphlogiſtica quam maxime conſtans, utendus eſt. Cathartica lenia, qualia ſunt decocta tamarinda, et ſenna, ſal. catharticum amarum in aqua ſolutum, et parvis intervallis ſaepius ſumpta, inflammationi maxime reſiſtunt, dum ſine ſtimulo alvum purgant, et ſtercus durum impactum detrudunt. Potui data diluentia ex aqua hordeata et glycirrhiza, et longius et ad libitum hauſta proſúnt. Fomenta mollientia extrinſecus regioni hypochondriacae admota, mollientia ex lacte et aqua, vel aqua tepida ſola, frequentius in alvum immiſſa, ad inflammationi medendum multum poſſunt, quae et grato calore partes adficiunt. Pringelius, magnum veſicatorium regioni hypochondriacae impoſitum multum tuliſſe opis, teſtatur.

Si ſupra poſitis medicamentis morbus non cedit, inflammatio in ſuppurationem, aut, ut antea dictum eſt, in durum tumorem abibit. Quod ſi ſuppuratio incidit, quam rarius incidere dixi, chirurgi manu opus eſt.

Si inflammationis finis fuerit durus tumor, in medicamentis vana ſaepe ſpes eſt; neque tamen alia alii non laudaverunt, et immodicis ſtudiis quaedam ſpecifici quod dicitur nomine donaverunt,

donaverunt, licet multiplex experientia et aegri et medici ſpem falſam haud raro eſſe in eorum uſu docuerit. E quibus ubique cicuta maxime eſt efficax; quae ſive extrinſecus forma cataplaſmatis impoſita, ſive intus ſumpta cum ſaponaceis remediis ſalibuſque neutralibus, quale tartarum regeneratum eſt vel aqua marina, aliquando ſaluti fuit.

Ubi morbus ex duro tumore pendens diu permanſit, nulla ſalus plerumque ſperanda eſt; et lenimen ſolum moliendum eſt blando et leni victu robori conſulendo, laxam alvum praeſtando, animi perturbationes fugiendo, excretiones ſuetas quam maxime juſto modo ſervando, et omnia calefacientia aut ſtimulantia vitando.

Ubi ſtercus in colo impactum et indureſcens peccat, catharticis lenioribus et clyſteribus leniter ſtimulantibus mali cauſa tollitur.

Si uteri moles in foeminis gravidis morbum fecit, in latus ſiniſtrum aegra recumbat, alvus mollis leniter hanc purgantibus ſervetur, et tempus, quo natura expulſo partu noxae cauſam abſtulerit, exſpectetur.

Si quando ex colluvie in duodeno inteſtino pendet icterus, ſupra aut infra purgantia illam nullo negotio rejicient. Ad quod ipecacuanhae

cuanhae pulvis, tartarum emeticum, vel rhabarbarum cum calomelane parvis portionibus, et medicamenta ſaponacea iis interpoſita, ſatis erunt efficacia. Calculi variis rationibus expellendi ſunt; ſaepe, ubi parvus calculus eſt, opiato intus ſumpto ejicitur. Verum, ſi plenus homo eſt, et inflammatio per doloris vehementiam ſignificatur, ſemper ut ſanguinis detractio largior fiat conveniet. Ea enim horum remediorum tutiorem uſum reddit, ſcilicet, fomentorum mollientium et clyſterum laxantium, ſaepius et per temporis ſpatium aliquid adhibitorum. Quae ſi fruſtra fuerint, in balneum homo vel totus, vel imus venter, et artus ſaltem inferiores demittendi, ibique per minuta aliqua retinendi ſunt; ſic enim calculi, prae ductus magnitudine magni, expulſi ſaepe ſunt: Dein, inflammationis ſignis remotis, vel etiam ſaeviente ſaepe morbo, ſupra et infra purgantia utiliſſima ſunt.

Ea vero dupliciter agere videntur, ſcilicet, et ſpaſmum reſolvendo, et per validum ſtimulum incitando; quin et per emeticorum uſum, aliis omnibus fruſtra adhibitis medicamentis, calculi ſaepe detruſi ſunt. Quorum quo certior effectus ſit, iis ſemper anteire debent mol-

lia in alvum immiſſa, fomenta laxantia, balneum, et alia externa antiſpaſmodica.

Morbum ex calculis biliariis repetentem multi, victum ſummopere curantes, funditus ſanare conantur. Neque deſunt qui graminis et taraxaci ſucco, magna copia dato, perque diuturnum ſimul victus lactei et aquarum mineralium uſum, ſe ſalutem * reduxiſſe dictitant. Poſtremo, nihil ejiciendo calculo accommodatius exercitatione modica in frigidiuſculo coelo eſt, quoties ejus copia datur.

Spasmum, ubi is ſolus morbum continet, varia ſupra memorata antiſpaſmodica, ſaepe opiata ſola, reſolvunt. Idem his, cum aſa foetida, caſtoreo, camphora conjunctis, raro reſiſtit. Animi perturbationes leni paregorico conſopiendae ſunt; et, ſi ſomnus cum leni ſudore inciderit, omnia bene procedunt.

Ubi morbus jam diuturnus eſt, et per nulla ſupra memorata auxilia bilis in duodenum profluvium procedit, ſive ob cauſae impedientis immobilitatem, ſive quia ductuum latera concrevere, qui ſemper caſus immedicabilis eſt, multi affectus ex bilis abſentia inteſtinis innaſcuntur, quales ſunt alvus duriſſima, acidum

* Van Swiet. com. in aph. Boer. tom. 3. p. 137.

dum in ventriculo, et ſimilia: Ad ea prohibenda quantum fieri poteſt, motus inteſtinorum periſtalticus ciendus eſt per amara, alcaleſcentia, ſaponacea, quotidie aſſumpta, et bilem animalium inſpiſſatam. Itaque ſapo cum rhabarbaro vel aloë ſuccotrina, et plantae amarae, ut abſinthia, centaureum, flores chamomeli, radix gentianae, aquae vel vino infuſa, terque quaterve in die idoneis intervallis adhibeantur. Sit victus quam nutrientiſſimus, et qui ſine magno organorum chylopoëticorum labore conficiatur; cibus ſaepius, ſed exiguus, ſumendus eſt; nec, ſi inflammatio abeſt, vini generoſi modicus uſus negandus eſt.

Postremo, ad debilitati a diuturnitate morbi orienti ſuccurrendum, animus adjiciendus eſt. Ergo, catharticis, ſtomachicis lenioribus, uti elix. ſacro, tinct. rhabarbari, primae viae purgandae ſunt; et amara roborantia, qualia ſunt cortex Peruvianus, radix gentianae, flores chamomeli, cum elix. vitrioli, aqua chalybeata, lavatione frigida, et victu bene alente, ſumenda. Exercitatio quantum robur ferat, praeſertim equitatio, juvat; neve alvus adſtrictior fiat, quotidiano lenium purgantium uſu cavendum.

FINIS